

HUTA

Hohenlohe

Huta cynku przerabiająca galman i blendę cynkową od 1873 roku.

Na zdjęciu u dołu strony: widok huty od południowo-zachodu, początek XX wieku.

Nazwa pochodziła od nazwiska rodowego właściciela. W 1936 roku nazwę zakładu zmieniono na Huta Cynkowa Wełnowiec, a w 1945 roku na Zakłady Cynkowe Wełnowiec. 1 lipca 1961 roku ZC Wełnowiec zostały połączone z Zakładami Cynkowymi Silesia w Lipinach, a nowe przedsiębiorstwo otrzymało nazwę ZC Silesia w Katowicach. 6 września 1984 roku przedsiębiorstwo otrzymało nazwę Zakłady Metalurgiczne Silesia.

POŁOŻENIE

Huta znajdowała się w Wełnowcu, po wschodniej stronie alei Wojciecha Korfantego, niedługo droga ta oznaczana była „do Bytkowa”, zaś Wełnowiec był częścią bytkowskiego majątku. Obecnie budynki będące pozostałością huty mają adres aleja Wojciecha Korfantego 141.

Widok huty od strony południowo-zachodniej, druga dekada XX wieku. Od lewej patrząc widzimy: budynek muflarni i magazynu m.in. gliny do wyrobu muflów. Budynek łaźni (z 1902 r.) oraz szatni i biur, halę nr V wybudowaną w latach 1905–1906, dom mieszkalny i domek dróżnika (stały po zachodniej stronie ulicy), za nimi i za drzewami widać halę nr VI wybudowaną w latach 1912–1913. Linia kolejowa widoczna na pierwszym planie wiodła do kopalni Alfred, ta z prawej do szybu Centralnego kopalni Hohenlohe. Z dworcem tej kopalni huta połączona była bocznicą i w ten sposób ekspediowała swe wyroby.

U podstaw powstania huty cynku Hohenlohe leżało odkrycie nowych złóż galmanu, znalezionych w dobrach książęcych w okolicy Brzozowic. Wybudowano tam kopalnię tego kruszcu, którą nazwano tak, jak starą hutę cynku pracującą w Wełnowcu od 1815 roku — Helene. Zwiększone dostawy galmanu były zbyt duże, by istniejące do tej pory huty cynku w Wełnowcu — obok Helene istniała tam też huta August — mogły je przerobić.

Postanowiono więc wybudować nową, wydajną hutę cynku. Powstała ona niedaleko istniejących do tej pory hut. Wyposażono ją w 20 pieców śląskich po 32 muflę każdy. Opalano je gazem czadnicowym (a nie jak poprzednie węglem) wytwarzanym tuż obok hali z piecami. Spaliny z wytwórni gazu — były to prymitywne urządzenia zwane gazakami — odprowadzane były na zewnątrz niskimi kominami. Muflę wytwarzano ręcznie, suszono, po czym wypalano we wnękach pieców destylacyjnych, które wówczas jeszcze nie miały odprowadzenia spalin poza hale.

Trochę historii

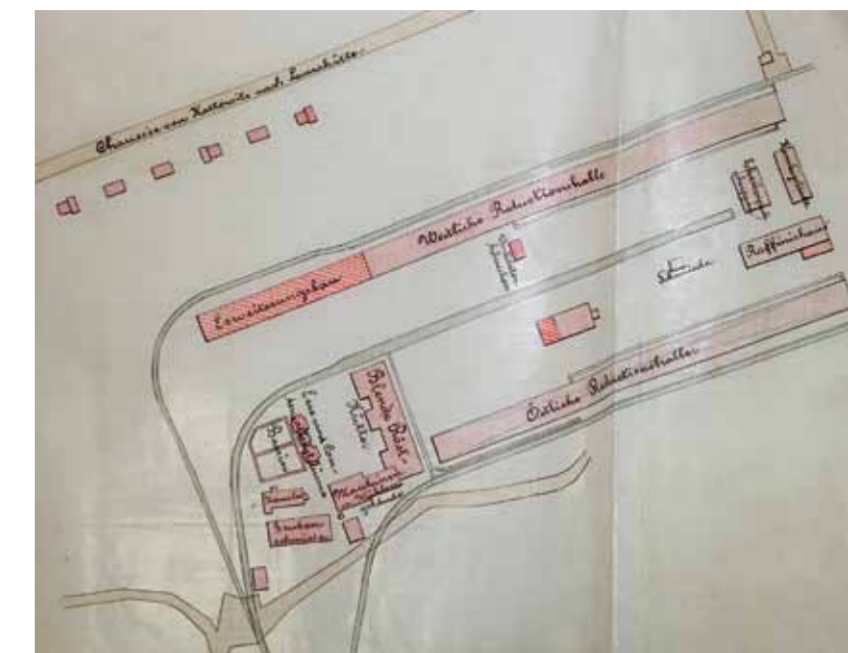
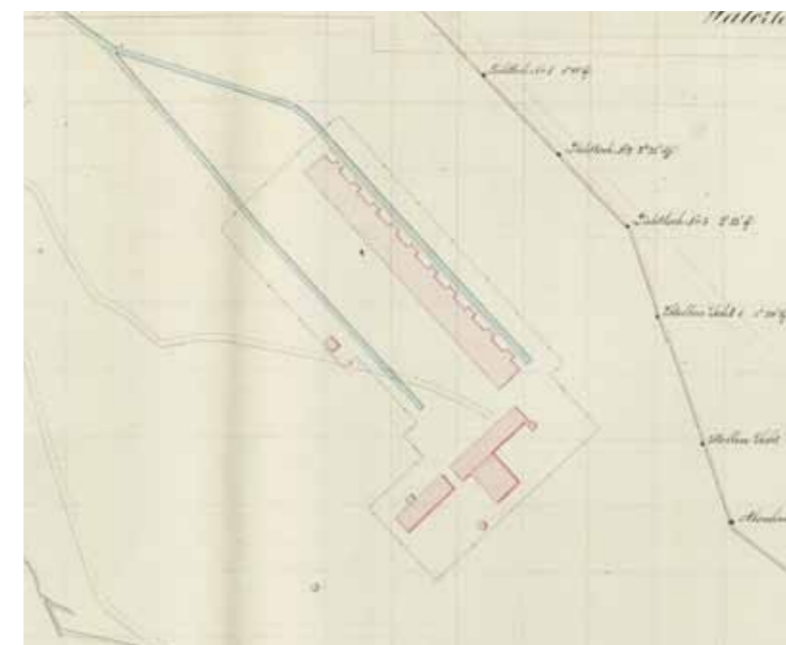
W 1870 roku książę Hugo zu Hohenlohe-Öhringen przystąpił w Wełnowcu do budowy nowej huty cynku. Pod nowy zakład wybrano teren znajdujący się na północ od zabudowania unieruchomionej w tym samym roku huty żelaza Hohenlohe. Budowę zakładu kierował jego późniejszy długoletni dyrektor Alfred Scheller, a sama huta cynku Hohenlohe została uruchomiona 1 marca 1873 roku.

Hutę wznoszono przez co najmniej cztery lata. Rozpoczęła działalność, gdy miała tylko jedną halę z 20 piecami o 32 muflach każdy. Do opalania pieców używano już wtedy — zgodnie z wnioskiem koncesyjnym — gazu węglowego otrzymywanego w czadnicach (czasem nazywanych gazakami). W sąsiedztwie pojawiła się muflarnia, magazyn gliny oraz kotłownia z parową maszyną napędzającą dmuchawy piecowe.

Hutę wybudowano obok unieruchomionej huty żelaza, gdyż łatwiej i taniej było zbudować nowy zakład w szczyrim polu, niż burząc obiekty, które mogły być jeszcze wykorzystane i usuwając fundamenty tych, jak choćby wielkich pieców, które były już nieprzydatne.

Nowy zakład miał dostarczać do 2 tys. ton cynku rocznie. Ponieważ zapotrzebowanie na cynk bardzo szybko rosło, w 1876 roku huta wzbogaciła się o drugą halę wyposażoną, podobnie jak pierwsza, w 20 pieców posiadających po 32 muflę każdy. Obok hal zamontowano tory kolejki wąskotorowej z wagonami ciągniętymi przez konie. Kolejka dostarczano galman, koksik i węgiel, wykorzystywana była również do transportu odpadów.

Huta wystartowała bardzo dobrze, skoro już trzy lata po uruchomieniu konieczne było wybudowanie drugiej hali pieców destylacyjnych. Wtedy też, po północnej stronie obydwu hal powstał zespół budynków pomocniczych: rafinacji, nadstawkami, rozbudowanej muflarni, magazynu gliny oraz kotłowni.

W 1878 roku wyposażona w 40 pieców destylacyjnych huta dostarczyła 6,4 tys. ton cynku. Od 1879 roku w budynku magazynu pracowały dwa nowe piece służące do rafinacji tego metalu. W kolejnym roku huta otrzymała trzeci piec do rafinacji cynku. Na północ od istniejących zabudowań powstał budynek muflarni. Do suszenia muflów wykorzystywano parę odlotową z maszyny parowej napędzającej wentylatorem, obsługującym generatory gazowe i piece destylacyjne. W 1882 roku zakład dostarczył już 10,1 tys. ton cynku.

W nowej hucie pomiędzy dwoma halami pojawiły się budynki kuźni, cechowni i magazynu cynku. W 1880 roku przedłużono obydwa hale piecowe i zainstalowano w nich dalsze piece destylacyjne. W tym czasie rozbudowano także oddział rafinacji, instalując nowe piece oraz kolejny raz powiększono, tym razem poprzez poszerzenie, muflarnię i magazyn cynku.

Wszystkie projekty, od początku jej istnienia do pierwszych lat XX wieku, sygnowały dwie osoby: jedną z nich był Alfred Scheller, dyrektor huty, drugą Siebninghaus, o którym nic nie wiemy, sądząc jednak z kontekstu był to projektant nowych obiektów i przebudowy już istniejących.

W latach 80. XIX wieku powstała również oczyszczalnia nadstawek oraz budynek biurowy wraz z salą zborną dla robotników, ta datowana jest na 1885 rok.

Ważniejsze jednak były nowe budynki niezbędne do kontynuowania produkcji. W związku z wprowadzeniem nowej technologii produkcji cynku z blendy cynkowej w 1882 roku uruchomiono prażalnię blendy z 12 piecami freiberskimi. Obsługiwał ją wysoki komin (120 m), którym odprowadzano związki siarki w atmosferę, zanieczyszczając potwornie środowisko naturalne i wpływając negatywnie na zdrowie robotników i innych mieszkańców tego regionu. Wtedy jeszcze nie obowiązywało prawo o konieczności wyłapywania lotnych związków siarki uwalnianych podczas prażenia blendy.

W 1887 roku połączono dwie najstarsze hale muflarni i magazynu gliny w jeden kompleks zabudowy przemysłowej. W kolejnym roku huta posiadała 60 pieców wyposażonych w 1920 muflę. W tym samym roku po raz drugi w kierunku południowym przedłu-

Powyżej, z lewej strony, najstarszy znany, publikowany po raz pierwszy w tym albumie, plan — z maja 1872 roku — huty, kiedy istniała tylko jedna hala.

Po dobudowaniu nowej po wschodniej stronie, tą pierwszą nazywano zachodnią halą. Z prawej plan z roku 1879, kiedy pierwszą halę rozbudowano w kierunku południowym.

Plany pokazują jak w ciągu 7 lat hutę rozbudowano. Plany były odmiennie orientowane, jednak linią odniesienia jest droga "do Bytkowa", na planie z 1879 wyraźna, oznaczona kolorem żółtym, na planie z 1872 to dwie cienkie linie, do których dochodzi wyraźna kreska oznaczająca sztolnię kopalni Marie.

Hala zachodnia — pierwsza, która powstała wraz z dobudowaną częścią.

Po lewej hala nr V, powyżej hala nr VI, jedyną wybudowaną w XX wieku. Widać wyraźnie, że według tego samego projektu. Co ciekawe, tę pierwszą wyburzono i nikt tego nie odnotował, za tą drugą rozległ się wielki lament.